

Antonia Ormaetxea Narbaiza Txotxin
Ermua, Bizkaia (1927-2022)

Aurkibidea

Biografia

Ermuko Probalekuan jaio zen 1927an. "Ureta" probalari handiaren semea (idi-proban ere ibili zena) izan zen bere aita. Ermuko Probalekuan jaiotzearena ohore handia izan da berarendako. "Joxio" baserriko Felix Ardantzarekin ezkondu zen eta hiru alaba izan zituzten. Gizona luzaroan preso izan zuen gerra sasoian eta, ordukoak ahazten ahalegindu bada ere, 70 urteen bueltako dokumental eta errekonozimenduek piztu egin zioten bizi izandakoa. Hizkera: ermuarrera.

Zintak

ERM-023

- **Proiektua:** Ermuko Ahozko Ondarea
- **Elkarrizketatzailea(k):** Gonzalez, Esti
- **Data:** 2007-05-04
- **Iraupena:** 85 min
- **Euskarria:** MiniDV
- **Kodifikatzailea:** Elexpuru, Juan Martin

- **Transkribatzailea(k):** Elexpuru, Juan Martin
- **Emalea:** Gonzalez, Esti

Pasarteak

1. Aita behiarekin errekadista

- **Erref:** ERM-023/001
- **Iraupena:** 0:02:55. **Hasi:** 00:00:00. **Bukatu:** 00:02:55
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Baserria » Baserriko lanak » Baserriari lotutako lanbideak

Laburpena:

<p>Datu pertsonalak. Probalekuan jaio zen. Pena handia du kendu zutelako."Txotxin" gatzizena du familiak, eta harro daramate. Aita Ureta baserrikoa zen; ama, berriz, Eibarko Elus baserrikoa. Aita gazterik hil zen. Errekadista lana egiten zuen, Ermua eta Eibar artean, behiak tiratutako gurdiaz.</p>

2. Garbiketak eta bainuak

- **Erref:** ERM-023/003
- **Iraupena:** 0:03:37. **Hasi:** 00:04:00. **Bukatu:** 00:07:37
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Bainuak, errekak eta uretako jolasak
- Aisia » Kirola » Uretako kirolak
- Ohiturak eta bizimodua » Jantzi eta orraztu » Garbitasun pertsonala

Laburpena:

Goialdean ura eta behealdean ere bai, baina etxean falta. Horregatik omen izena Urbitarte. Inguruaren xehetasunak. Erretenetik hartzen zuten etxerako ura. Katilu edo palanganen hartutako uraz egiten ziren gorputz-garbiketak. Drogeten Iturrian bainatzen ziren kulerok eta kamisetarekin

3. Barruko arropak

- **Erref:** ERM-023/004
- **Iraupena:** 0:01:23. **Hasi:** 00:07:37. **Bukatu:** 00:09:00
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Jantzi eta orraztu » Arropa eta oinetakoak

Laburpena:

Amak ez zuen sujetadorerik erabiltzen berandura arte. Ama emakume dotorea ei zen. Barruko arropen xehetasunak.

4. Ezti gozoaren oroimena

- **Erref:** ERM-023/006

- **Iraupena:** 0:02:06. **Hasi:** 00:10:18. **Bukatu:** 00:12:24
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Lanbideak » Antzinako lanbideak » Karobiak eta elurzuloak
- Familia eta harremanak » Herriko giroa » Baserria vs. Kalea

Laburpena:

Ermua polita ei zen. Baina eurak baserritarrak ziren. Kalea bukatu eta baserriak non hasten ziren esaten digu. Karobira joaten ziren, hango gizonak ezia ematen zietelako. Kea du gogoan.

5. Hika

- **Erref:** ERM-023/007
- **Iraupena:** 0:00:46. **Hasi:** 00:12:24. **Bukatu:** 00:13:10
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Euskara » Tratamenduak
- Euskara » Tratamenduak » Hitanoari buruz

Laburpena:

<p>Ahizparekin hika egin izan du. Gurasoekin-eta, zu. Klean hika emakumeak ere.</p>

Transkripzioa

-Zenbat anai-arreba izan zarie?
 -Lau. Neu bakarrik nao oin.
 -Eta zuen artian hikan eta zukan eta...
 -Bai, hi, hi. Hi, bai, hi.
 -Zeiñeri eitten dotsazue hikan?
 -Ez dakit ba nik.
 -Zeinekin dakazu ohittura gehixen?
 - Aiztiakin hika eitteko ta. Ostian gitxi. Beti zu.
 -Aittari ta amari?
 -Bai, zu, zu.
 -Eta harek zeuei?
 -Ez dakit ba. Hi, pentsatzen dot. Bai, hi.
 -Kalian-eta erabiltzen zan?
 -Bai, bai, hika bai.
 -Andren artian asko.
 -Andren artian-ta bai. Baiña gero etxian zu.

6. Amama kantazalea

- **Erref:** ERM-023/009
- **Iraupena:** 0:02:32. **Hasi:** 00:14:28. **Bukatu:** 00:17:00
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Aisia » Kultura » Bertsolaritza
- Aisia » Kultura » Irakurtzea

Laburpena:

<p>Amama kanta zalea zen. Lo-kantak, trikitixak, bertsoak, denetik. Kantapaperak erosten zituen. Gogoan du etxerik etxe saltzen ibiltzen zen gizona . Berezko bertsolaria ei zen amama.</p>

Transkripzioa

-Eta kantuan eta eitten eben?
-Bai. Gure ama zan kantantia, bai, bai. Ni ointxe be harek kantuak, [lehengo gauzak] zer haundixa emoten dosta.
-Zer kantatzen eban?
-Edpzer. Trikitixok eta zerok hartu ta taka-taka-taka koillaria ta. Benga, panderuan moduan jota.
-Mahigaiñian igual.
-Bai, bai. Gabonetan zerian, "benga amama!" esaten gontsan eta benga.
-Ta ume kanturik, lua hartzeko ta?
-Bai, horrek be bai.
-Eta ze kantatzen eban. Akorduan dakazu?
-[...] baiña ez dakat zerik be.
-Obabatxua edo?
-Hori da! Bai, horrek. Baiña trikitixak eta. Bersuak eta be bai. Ama-zana kantantia. Ni gogoratzen naz umia zanian etorten zan ez dakit nundik, bat kantapapelak saltzen. Ai, gure amak dirurik baekan erosiko otsan. Bai, bai.
-Ta zer eitten zittun, kantau?
-Bai, kantau. Kantapapelak hartu ta berak ikisi kantuak.
-Eta Ermuan saltzen zittuan horrek?
-Kanpotik, ba etortzen zan etxei-etxe, lehengo gauzak, badakizu. Eta etxei-etxe saltzen zittuan. Ointxe be goguan dakat, [...] ikusi eitten dot ha zelan etorten zan.
-Ta euskeraz izaten zan.
-Bai, bai, euskeraz.
-Lehen sasoi baten Urkiolan eta be esaten dabe.
-Ez dakitt, ez dakitt. Ni Urkiolara... Ni Urkiolara ez naz joan neska haundixa ein arte be ez zerian eta ez dakitt. Baiña horren gizon horren zera dakat ointxe be zelan etorten zan. Ez dakit, Bergararik edo hortik etorten zan. Euskalduna zan, e, euskalduna bera gizona be.
-Eta musikia haren kantapapelana zelan erakusten zotsan amari?
-Ez dakit, ez dakit. Horixe ez dakit, holakorik ez. Danak kantatzen zittuan eta.
-Letria.
-Bai, letria.
-Eta harek zer ingo zotsan, kantau igual zatitxo bat edo?
-Ez dot pentsatzen. Berak etara. Gure ama hortan artistia. Bersolarixa zan ha, bersolarixa zan.
-Zelan bersolarixa?
-Bera be bersuetan eta, bai. Gero loibia be badakat bersolarixa, ta jatorrixak dia gure ama ta.

7. Sakamantekasa

- **Erref:** ERM-023/011
- **Iraupena:** 0:01:06. **Hasi:** 00:18:06. **Bukatu:** 00:19:12
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Kontakizunak eta sinesmenak » Ipuinak, mitoak eta istorioak

Laburpena:

"Azurtzara bialduko zaitut kriada" izaten zen amaren mehatxua. Sakamantekasa ere aipatzen zieten beldurra sartzeko.

8. Berak eramandako makilaz jo maistrak

- **Erref:** ERM-023/013
- **Iraupena:** 0:02:44. **Hasi:** 00:19:50. **Bukatu:** 00:22:34
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Hezkuntza » Eskola
- Ohiturak eta bizimodua » Hezkuntza » Maisu-maistrak

Laburpena:

Oso oroimen ona du eskolaz eta maistrak, nahiz eta ikasle txarra izan. Berak eramandako makilaz jo zuen maistrak. Eskola-lagun bati buruzkoak.

9. Anai-arrebak sakabanatuta jate aldera

- **Erref:** ERM-023/014
- **Iraupena:** 0:01:28. **Hasi:** 00:22:34. **Bukatu:** 00:24:02
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerraostea eta Francoren diktadura » Ekonomia gerraostean
- Lanbideak » Neskameak

Laburpena:

<p>13 urterako amaitu zituen eskolak. Nahiago baserriko lanetan jardun eskolara joan baino. Anai-arreba guztiak batean bestean banatu ziren ogia jan ahal izateko.</p>

10. Umezain janariaren truke

- **Erref:** ERM-023/015
- **Iraupena:** 0:02:34. **Hasi:** 00:24:02. **Bukatu:** 00:26:36
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Lanbideak » Neskameak

Laburpena:

Umezain egon zen Okarizenean "tripa truke". Ogia eta txokolatea ematen zioten eta pozik. Behin lizundutako txokolatea saldu zioten denda batean.

11. Ermuko dendak

- **Erref:** ERM-023/017
- **Iraupena:** 0:03:10. **Hasi:** 00:27:30. **Bukatu:** 00:30:40

- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Herria, azpiegitura » Herri-antolaketa » Merkataritza, dendak (kokapena)

Laburpena:

Ermuko dendak izendatzen ditu banan-banan. Denetik saltzen zuten. "Ave maria purisima!", "Sin pecado, ointxe nator". "Apuntera" erosten zen, kantitate txikitan. Aldamenera ere joaten zen gauzen eske.

12. Don Crispulo, abade okerra

- **Erref:** ERM-023/018
- **Iraupena:** 0:02:34. **Hasi:** 00:30:40. **Bukatu:** 00:33:14
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Erlijioa » Elizarekin lotutako pertsonak
- Familia eta harremanak » Bikote kontuak » Ezkontzak
- Ohiturak eta bizimodua » Erlijioa » Elizaren indarra

Laburpena:

Ez zuten don Crispulorekin konfesatu nahi izaten, baina honek kaparekin hartu eta berarengana erakartzen zituen. Oso zaratatsua eta beldur-sartzailea ei zen.

13. Aste Santua, ez hain tristea

- **Erref:** ERM-023/020
- **Iraupena:** 0:03:07. **Hasi:** 00:33:28. **Bukatu:** 00:36:35
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Bikote kontuak » Ezkontzak
- Ohiturak eta bizimodua » Erlijioa » Eliza giroko ospakizunak

Laburpena:

Ez du Aste Santua garai triste bezala oroitzen. Arropa estreinatu, prozesioak..., jaiak bezala gogoratzen ditu. Piku-pasa bat nola jan zuen elizan, bekatu egin barik.

14. Gernikako bonbardaketa, moroak eta "Viva Cristo Rey"

- **Erref:** ERM-023/022
- **Iraupena:** 0:02:06. **Hasi:** 00:37:32. **Bukatu:** 00:39:38
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Borroka

Laburpena:

Kobazulo baten egon ziren Gernikako bonbardaketaren egunean. Eztandak entzuten zituzten. Herrira itzultzean, "Viva Cristo Rey!" esan behar moroak ikustean.

15. Hildako asturiarra; bonbardaketak

- **Erref:** ERM-023/023
- **Iraupena:** 0:02:42. **Hasi:** 00:39:38. **Bukatu:** 00:42:20
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Borroka
- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Gerran hildakoak eta zauritutakoak

Laburpena:

Soldadu asturiar bat hilda ikusi zuten etxetik hurbil. Nora bota ote zuten, ardura hori geratu zaio. Non ezkutatzen ziren bonbardaketak zirenean.

16. Elizan gerrako intendentzia

- **Erref:** ERM-023/024
- **Iraupena:** 0:01:07. **Hasi:** 00:42:20. **Bukatu:** 00:43:27
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Gerraren eragina

Laburpena:

Eliza trastez beteta zegoen, milizianoen intendentzia zegoelako. Txikia zen orduan Ermua.

17. Dolores Ibarruri "Pasionaria" Ermuan

- **Erref:** ERM-023/025
- **Iraupena:** 0:02:50. **Hasi:** 00:43:27. **Bukatu:** 00:46:17
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Jarrera politikoak » Liskarrak politikan
- Familia eta harremanak » Herriko giroa » Pertsonaia ezagunak

Laburpena:

Gorrito handia zegoen gerra ostean. Gerra denboran, Dolores Ibarruri Ermura etorri zen, eta eurak makur-makur eginda pasatzen ziren ondotik, beldurrez. Bizkaitarrak eta Karlistak ziren gerra aurreko bi bandoak Ermuan.

18. Gose denborako jakiak

- **Erref:** ERM-023/026
- **Iraupena:** 0:02:51. **Hasi:** 00:46:17. **Bukatu:** 00:49:08
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Elikadura » Jatekoa eta edatekoa
- Politika » Gerraostea eta Francoren diktadura » Ekonomia gerraostean

Laburpena:

Garia tostatu, eta hura zen kafea. Morokila, esnea... Behi bat zuten eta

errebero epel-epela (esne jaitsi berria) edaten zuten. Arrazionamentu kartila. Baleak diruaren orde.

19. Udaletxean baserriko gauzak entregatu behar

- **Erref:** ERM-023/027
- **Iraupena:** 0:01:26. **Hasi:** 00:49:08. **Bukatu:** 00:50:34
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerraostea eta Francoren diktadura » Ekonomia gerraostean

Laburpena:

Baserritarrak zirenez, gauzak entregatu beharra zuten udaletxean, eta behin ama protestatzera joan zen. Herri-jantokia ere bazen baina eurek ez zuten sarbiderik nazionalistak zirelako. "Tiramotxuak" (tirabirak) izaten ziren.

20. Erromeriak

- **Erref:** ERM-023/028
- **Iraupena:** 0:02:15. **Hasi:** 00:50:34. **Bukatu:** 00:52:49
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Aisia » Jai-giroa » Erromeriak

Laburpena:

Mallabian eta Erronean erromeriak. "Mesedez", zen dantzarako gonbita. Mutilek ordaindu egin behar zuten. Neska-laguntza.

21. Nobio kontuak

- **Erref:** ERM-023/029
- **Iraupena:** 0:01:39. **Hasi:** 00:52:49. **Bukatu:** 00:54:28
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Bikote kontuak » Ligatzea

Laburpena:

Herrerronean dantzan egin zuen bere gizona izango zenarekin Karnabal Egunez. Zortzi (hamar) urte egin zituen gizonak soldadu edo kartzelan.

22. Karnabaletako hartza; dantzan

- **Erref:** ERM-023/030
- **Iraupena:** 0:02:37. **Hasi:** 00:54:28. **Bukatu:** 00:57:05
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Aisia » Jai-giroa » Inauteriak
- Aisia » Kultura » Dantza

Laburpena:

Gerra aurretik hartzarekin-eta egiten ziren Karnabalak Ermuan. Gerra ostean

galdu zen. Dantza kontura itzulita, ukabila ipintzen zen tartean mutila ez arrimatzeko. Baina hobeto egiten ei da arrimatuta. Bera "trokotxa" izan ei da dantzan, moldakaitza.

23. Senarrak hamar urte gerran, soldadutzan eta behartutako lanetan

- **Erref:** ERM-023/032
- **Iraupena:** 0:04:32. **Hasi:** 00:57:38. **Bukatu:** 01:02:10
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Errepresioa
- Familia eta harremanak » Bikote kontuak » Ligatzea

Laburpena:

Nobioak ilunetan zigarroa pizten zuen etorri zela jakinarazteko. Hamar urte egin zituen gerran, kartzelan eta "Trabajadorietan". Pena du haren kontuei ez zielako arreta handiegirik jartzen. "Valle de los Caidos"en ere egin zuen lan.

24. Komedianteak

- **Erref:** ERM-023/034
- **Iraupena:** 0:00:40. **Hasi:** 01:02:40. **Bukatu:** 01:03:20
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Herria, azpiegitura » Herri-antolaketa » Kaleak, plazak
- Aisia » Kultura » Zinema

Laburpena:

Udan etortzen ziren komedianteak; aulki bana hartu eta herri guztia plazara. Amari ere gustatzen zitzaizkion.

25. Ermuko tabernak

- **Erref:** ERM-023/036
- **Iraupena:** 0:02:32. **Hasi:** 01:04:08. **Bukatu:** 01:06:40
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Aisia » Taberna giroa » Tabernak eta jatetxeak
- Familia eta harremanak » Sexua eta generoa » Genero berdintasuna

Laburpena:

<p>Amak ez zuen nahi izaten aitarekin tabernara joaterik. Ez zegoen ondo ikusita emakumeak tabernara joatea. Orduan ere jendea mozkortzen ei zen, eta borrokak ere izaten ziren. Ermuko tabernak.</p>

26. Pilotan eta proban

- **Erref:** ERM-023/038
- **Iraupena:** 0:01:50. **Hasi:** 01:07:25. **Bukatu:** 01:09:15
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Aisia » Kirola » Herri-kirolak
- Aisia » Kirola » Pilota

Laburpena:

Pilotari asko zen Ermuan. Proban ere egiten zen, aita zalea zen. Berriz ere bere kexua agertzen du probalekua zementuz estali zelako. Badu itxaropena egunen baten agirira aterako dutena.

27. Tortoloska

- **Erref:** ERM-023/039
- **Iraupena:** 0:03:17. **Hasi:** 01:09:15. **Bukatu:** 01:12:32
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Jolasak

Laburpena:

Sokasaltoan, potxilika, tortoloska... Tortoloskako kantua. Tortolosak garbi eta distiratsu izaten zituzten, esmaltea emanda ere bai. Izenak eta joko-arauak. Gaurko gazteek ez ei dute jolaserako astirik.

28. Umeen okerrak

- **Erref:** ERM-023/040
- **Iraupena:** 0:02:06. **Hasi:** 01:12:32. **Bukatu:** 01:14:38
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerraostea eta Francoren diktadura » Ekonomia gerraostean
- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Umetako kontuak

Laburpena:

Okerkeriak egindakoa da: tinbreak eta aldabak jo, eta horrelakoak. Sagar-lapurretan ere ibilia da, baina premiagatik.

29. Eibarko plazara tratuarekin

- **Erref:** ERM-023/042
- **Iraupena:** 0:02:04. **Hasi:** 01:15:14. **Bukatu:** 01:17:18
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Baserría » Baserriko lanak » Herrira saltzera, erostera

Laburpena:

<p>Eibarrera joaten ziren astoaz plazara. Elkarrizketatzailearen amama ere bai. Eibar plaza inportantea zen. Zaldibartik ere joaten ziren. Kontu-kontari geratzen ziren etxe paretik pasatzean. Ogiak komentarioak.</p>

30. Txartela

- **Erref:** ERM-023/044

- **Iraupena:** 0:03:06. **Hasi:** 01:17:58. **Bukatu:** 01:21:04
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Kontakizunak eta sinesmenak » Anekdotak, kontakizunak
- Ohiturak eta bizimodua » Erlijioa » Elizaren indarra
- Erlijioa » Ohiturak eta bizimodua » Eliza giroko ospakizunak » Aste Santua

Laburpena:

Pazkoazkoa egiteko txartela lortu behar zen. Komulgatu eta txartela botatzen zen. Amari gertatutako kasua: txartela bota beharrean, sakarina bota zuen. Ba ei ziren Ermuan gizonak Mallabira-eta joaten zirenak konfesatzera, bekatuak Ermuan ez esatearren.

Ahotsak.eus-eko edukiarekin sortutako dokumentu automatikoa.

2026-02-20

CC-by-sa | Ahotsak.eus

Badihardugu Euskara Elkartea

Markeskua Jauregia, 20600 Eibar

943121775 - ahotsak@ahotsak.com